

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.52>

LEGISLACYJNE ROZSTRZYGANIE POSTĘPOWAŃ SĄDOWYCH DOTYCZĄCYCH WYKROCZEŃ KARNYCH: DOŚWIADCZENIA KRAJÓW PRAWA KONTYNETALNEGO

Oleksii Yevtushenko

*aspirant Katedry Postępowania Karnego i Kryminalistyki
Uniwersytetu Państwowej Służby Fiskalnej Ukrainy (Irpień, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-4524-3773
a.dolgov@i.ua*

Adnotacja. W artykule przeanalizowano regulacje prawne w postępowaniu karnym poszczególnych krajów kontynentalnego systemu prawa postępowania w odniesieniu do wykroczeń karnych, ze szczególnym uwzględnieniem postępowania sądowego wobec nich. Na podstawie badania prawa postępowania karnego krajów europejskich stwierdza się brak jedności w tworzeniu przepisów dotyczących wyodrębnienia cech postępowania karnego w odniesieniu do wykroczeń/przestępstw niecieężkich: od wprowadzenia takich cech (Niemcy, Francja) do ich ignorowania (Bułgaria, Czechy, Polska) lub określenia specjalnego, protokolarnego (pozasądowego) sposobu rozwiązania konfliktu wynikającego z wykroczenia (kraje bałtyckie). Wskazano na aktywne stosowanie przez ustawodawcę europejskiego kategorii „uproszczenie” (szeroko rozumianej) w celu określenia zróżnicowania procedury postępowania sądowego. Jednocześnie okazało się, że wykroczenie karne w takim uproszczeniu nie odgrywa decydującej roli. Przedstawiono ogólne i charakterystyczne cechy rozstrzygnięcia zarysowanych kwestii oraz wyrażono autorską wizję dalszej poprawy krajowego prawa postępowania karnego w zakresie postępowania sądowego w odniesieniu do wykroczeń karnych.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, wykroczenie karne, postępowanie sądowe, zróżnicowanie, uproszczenie postępowania, doświadczenie zagraniczne, kraje europejskie.

A LEGISLATIVE SETTLEMENT OF JUDICIAL REALIZATION IS IN RELATION TO CRIMINAL MISCONDUCTS: EXPERIENCE OF COUNTRIES OF THE CONTINENTAL SYSTEM OF LAW

Oleksii Yevtushenko

*Postgraduate Student at the Department of Criminal Process and Criminalistics
University of Government Tax of Ukraine (Irpın, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-4524-3773
a.dolgov@i.ua*

Abstract. In the article legislative regulation is analyzed in the criminal process of separate countries of the continental system of right for realization in relation to criminal misconducts, with an accent on judicial realization in relation to them. On the basis of study of penal judicial laws of the European countries absence of unity is established in rule-making in relation to the selection of features of criminal realization in relation to misconduct: from introduction of such features (Germany, France) to ignoring by them (Bulgaria, Czech, Poland) or determination special, protocole, (extra-judicial) method of permission of conflict, predefined misconduct (countries of Baltic). It is indicated on the active use the European legislator of category of “simplification” (in the wide understanding) for the lineation of differentiation of procedure of judicial realization. Thus, it is found out, that criminal misconduct in such simplification does not play a decision role. The general and excellent lines of settlement of the outlined questions presented and expressed author vision of subsequent improvement of domestic penal judicial law in relation to judicial realization in relation to criminal misconducts.

Key words: criminal realization, criminal misconduct, judicial realization, differentiation, simplification of realization, foreign experience, European countries.

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ: ДОСВІД КРАЇН КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВА

Олексій Євтушенко

*аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університет Державної фіскальної служби України (Ірпін, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-4524-3773
a.dolgov@i.ua*

Анотація. У статті проаналізовано законодавчу регламентацію в кримінальному процесі окремих країн континентальної системи права провадження щодо кримінальних проступків, з акцентом на судове провадження щодо них. На підставі вивчення кримінальних процесуальних законів європейських країн констатовано від-

сутність єдності у нормотворчості стосовно виокремлення особливостей кримінального провадження щодо проступків/нетяжких злочинів: від запровадження таких особливостей (Німеччина, Франція) до ігнорування ними (Болгарія, Чехія, Польща) або визначення особливого, протокольного (позасудового) способу вирішення конфлікту, зумовленого проступком (країни Балтії). Вказано на активне використання європейським законодавцем категорії «спрощення» (у широкому розумінні) для окреслення диференціації процедури судового провадження. При цьому, з'ясовано, що кримінальний проступок у такому спрощенні не відіграє вирішальну роль. Показано спільні та відмінні риси урегулювання окреслених питань і висловлено авторське бачення подальшого удосконалення вітчизняного кримінального процесуального закону щодо судового провадження відносно кримінальних проступків.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальний проступок, судове провадження, диференціація, спрощення провадження, зарубіжний досвід, європейські країни.

Вступ. Комплексне розуміння того чи іншого правового інституту, правової категорії, поняття, терміносполуки неможливе без вивчення зарубіжного правозастосовчого досвіду щодо відповідного об'єкта пізнання. Особливо цінним є досвід країн континентальної системи права, з огляду на її наближеність до української правової системи. Динамічний розвиток кримінальних і кримінальних процесуальних правовідносин, активна законотворча діяльність із внесення змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) ставлять перед наукою кримінально-правового блоку все нові завдання, що потребують вирішення з урахуванням зарубіжного досвіду. Тому, компаративістські дослідження, виражаючи інтегративну функцію правової науки, дозволяють виявляти особливості, переваги і недоліки законів інших країн, відкривають широкі можливості щодо запозичення апробованого досвіду під час «інституціоналізації» у національному праві.

Основна частина. Метою статті є вивчення спільних і відмінних рис законодавчої регламентації судового провадження щодо кримінальних проступків у деяких європейських країнах континентальної системи права та доцільності імплементації відповідних норм до КПК України. Задля цієї мети необхідно проаналізувати кримінальні процесуальні кодекси (закони) європейських країн; з'ясувати законодавчі підходи до спрощення кримінального провадження і виокремлення особливостей провадження щодо кримінальних проступків; сформулювати авторське бачення подальшого удосконалення вітчизняного кримінального процесуального закону щодо судового провадження відносно кримінальних проступків.

Для досягнення мети дослідження та забезпечення наукової об'єктивності одержаних результатів застосовано комплекс загальнонаукових (аналіз, узагальнення) і спеціальних (формально-юридичний, логіко-семантичний, системно-структурний, порівняльний) методів наукового пізнання.

Без вивчення зарубіжного досвіду щодо того чи іншого правового інституту, правової категорії наукове дослідження є неповним. Тому вчені досить часто звертаються до такого досвіду. Не є виключенням і кримінальний проступок (Аулін, 2020; Іванюк, Пустовий, 2021; Хавронюк, 2007 й ін.) та кримінальне провадження щодо нього (Великодний, 2014; Власова, 2015; Задоя, 2015 й ін.). Проте, у світлі динамічного розвитку кримінальних процесуальних правовідносин це питання не втрачає актуальності, тим більше, що у комбінації із диференціацією процесуальної форми воно ще не розглядалося.

Загальновідомо, що поділ кримінальних правопорушень на злочини і проступки властивий більшості європейських країн. Ґрунтовний огляд європейського кримінального законодавства проведений М. І. Хавронюком (Хавронюк, 2007). Із дослідження видно, що, попри різні підходи до розуміння таких проступків і визначення покарань, якщо відповідальність за проступки встановлюється кримінальним кодексом, вчинення такого проступку тягне за собою виникнення кримінальних процесуальних правовідносин, пов'язаних із його розслідуванням і судовим розглядом. Проте, у деяких країнах (зокрема, Східної Європи) питання проступків урегульовано в окремих законодавчих актах: Законі Республіки Сербія «Про проступки», Кодексі про проступки Республіки Польща, Законі Чеської Республіки «Про проступки» та ін., які, по суті, мають адміністративно-правову (деліктну) природу.

Аналіз кримінального процесуального законодавства європейських країн дозволив з'ясувати наступне.

Спрощене провадження відоме німецькому кримінальному процесу (VI Книга КПК). І з огляду, на досить заформалізований порядок кримінального судочинства, зокрема, проведення основного судового провадження, спрощені судові процедури відіграють значиму роль в економії процесуальних ресурсів. Разом із тим, законодавець не вживає в КПК ФРН термін «спрощене провадження». У кодексі йдеться про сумарне (§ 407–412) та прискорене (§ 417–420) провадження і відносяться вони до особливих видів провадження. Справи про незначні кримінальні злочини (проступки (Vergehen)) у ФРН розглядаються одноособово дільничним суддею. Про доцільність проведення сумарного провадження заявляє клопотання прокуратура, як і про прискорене провадження (відбувається у будь-якій справі у зв'язку із ясністю обставин справи і доказової бази). Відповідно до частини 1 § 153 КПК ФРН, якщо об'єктом провадження є кримінальний проступок, прокуратура може припинити обвинувачення за згодою суду, до компетенції якого входить відкриття основного провадження, якщо вину злочинця визнають незначною і немає громадського інтересу в обвинуваченні. Згода суду не потрібна у разі кримінального проступку, за яким не передбачено збільшення мінімального покарання, а також якщо наслідки, що настали від проступку, є незначними. Якщо обвинувачення вже висунуто, суд за згодою прокуратури та обвинуваченого може припинити провадження на будь-якій його стадії згідно з умовами частини 1 § 153 КПК ФРН (Іванюк, Пустовий, 2021: 138; German Code of Criminal Procedure, 1987). Розгляд кримінального проступку може відбуватися за спрощеною процедурою

і за виданням судового наказу – це залежить від міри покарання. Прискорений порядок може застосовуватися у справах про більш тяжкі проступки (прискоренням є розгляд справи не пізніше шести тижнів як матеріали передані до суду, а також пред'явлення усного обвинувачення на початку судового розгляду, відсутність безпосереднього дослідження доказів – через зачитування протоколів). Обвинувачений вправі заявити про розгляд справи за його відсутності, за участі захисника. У таких випадках може бути призначено покарання лише у виді штрафу і позбавлення водійських прав у справах про порушення правил дорожнього руху. Якщо обвинувачений воліє приймати участь у судовому розгляді, він здійснюється за загальною процедурою. Якщо суд не погоджується із обвинуваченням, висунутим прокурором, розгляд справи відбувається у загальному порядку. Отже, німецьким законодавцем передбачено відмінність між сумарним і прискореним провадженням (які, по суті є спрощеними). Кримінальний проступок виступає об'єктом саме сумарного провадження – провадження без проведення судового розгляду, яке має і такі риси: ініціюється прокурором, без погодження з обвинуваченим або потерпілим; клопотання містить правові наслідки для обвинуваченого, законодавчий перелік яких має вичерпний характер; суд вправі відхилити клопотання; обвинувачений може подати протест проти вироку, що означає загальний судовий розгляд.

У французькому процесі (Code de procédure pénale, 1959) питання про суд, який розглядатиме кримінальний проступок вирішується судовим слідчим або прокурором. Справи про проступки розглядаються виправними судами, справи про правопорушення – поліцейськими трибуналами. Суди вправі застосувати спрощений або заочний порядок. Вибір порядку розгляду справи залежить від розміру покарання, передбаченого за той чи інший проступок: якщо це штраф – застосовується заочний розгляд, якщо позбавлення волі (зазвичай, на декілька місяців) – спрощений порядок (procédure simplifiée). Застосування такої процедури можливе щодо проступків деяких видів (зокрема, проступків, передбачених Транспортним кодексом; проступків, що являють собою порушення правил дорожнього руху; окремих проступків, передбачених Комерційним кодексом) та щодо більшості правопорушень (ст.ст. 495, 524 КПК) (Задоя, 2015: 33). При заочному розгляді справа розглядається без участі обвинуваченого, за його клопотанням про заочний розгляд, на підставі зібраних під час попереднього слідства доказів, а рішення про штраф надсилається обвинуваченому спеціальним повідомленням. При спрощеному провадженні суддя вивчає матеріали справи самостійно і при наявності доказів вини обвинуваченого пропонує йому (спеціальним наказом) сплатити штраф. Якщо штраф не сплачується у добровільному порядку, призначається судовий розгляд. Міра покарання узгоджується із прокурором. Якщо згоди не досягнуто, справа розглядається у звичайному порядку. Призначення покарання у виді штрафу завжди має пріоритет у справах про проступки. Отже, для французького процесу властиві умови, за наявності яких відбувається судове провадження щодо кримінального проступку у заочній чи спрощеній формі. Такі умови частково збігаються із вимогами вітчизняного кримінального процесу. Окрім того, для французького процесу характерні «штраф за угодою» (composition pénale) і «фіксований штраф» (amende forfaitaire), які можуть застосовуватися при розгляді кримінальних правопорушень, відмінних від злочинів.

«Наймолодший» у Європі КПК (Швейцарської Конфедерації) (Трефілов, 2011) має свої особливості спрощення кримінального провадження, з огляду на поділ кримінальних правопорушень на злочини, проступки і правопорушення, залежно від міри покарання. Такі особливості передбачені Титулом 8 «Особливі види проваджень». Серед таких видів виділено провадження по складанню наказу про покарання (гл. 1); провадження про правопорушення (гл. 2); спрощене провадження (гл. 3). Особливості кримінальних проваджень пов'язані із визнанням вини обвинуваченим та можливістю призначення покарання не суворішого за позбавлення волі на строк до 6 місяців та штрафу. При складанні наказу публічним обвинувачем (цей наказ не вважається обвинуваченням) досудове слідство не проводиться. Суд розглядає обґрунтованість наказу і обґрунтованість заперечень проти нього. Якщо суд визнає наказ необґрунтованим, він повертає справу на новий досудовий розгляд. За таким порядком здійснюється провадження щодо правопорушень (покарання – штраф) адміністративними органами (ст. 357). Спрощене провадження не «прив'язано» до виду кримінального правопорушення, а залежить від визнання вини обвинуваченим і клопотання прокуратури про покарання – не більше п'яти років позбавлення волі (ст. 358). Отже, швейцарський законодавець фактично використовує дві особливі процедури, які можуть розцінюватися як спрощення. Але нормативно виокремлює спрощене провадження із проведенням судом розгляду справи по суті, проте, лише із опитування обвинуваченого, без здійснення повноцінної доказової діяльності (ст. 361).

Як наголошують дослідники, у східноєвропейських державах, зокрема, Болгарії, Польщі, Угорщині, диференційовані форми кримінального судочинства зберігаються у тих чи інших варіантах (Черней, Чернявський, 2019: 8).

Так, Частина п'ята КПК Болгарії має назву «Особливі правила» (Наказателно-процесуален кодекс Република България, 2005). Законодавцем виділені: прискорене провадження (глава 24) – відбувається у справах про очевидні злочини (у випадках, аналогічних затриманню за підозрою у вітчизняному КПК), передбачені скорочені процесуальні строки (від складання прокурором обвинувального акта до розгляду справи в суді), не допускається цивільний позов; негайне провадження (глава 25) – при затриманні особи на місці вчинення злочину та визнання ним вини (порядок схожий із прискореним провадженням); скорочене судове слідство (глава 27) – попереднє заслуховування сторін кримінального провадження, без виклику свідків та дослідження інших доказів, якщо сторони доходять згоди, вирок базується на доказах, наведених в обвинувальному акті; інші види провадження, пов'язані з угодою сторін, неповнолітніми, тощо. Отже, КПК Болгарії не

виокремлює особливості щодо розслідування і розгляду проступків. Проте, мають місце окремі диференційовані процесуальні форми кримінального провадження.

Як відмічалось, в Польщі діє Кодекс про проступки. Відповідальність за проступки називають кримінально-адміністративною, оскільки ці діяння різняться лише ступенем суспільної шкідливості (Федотова, 2016: 154). Разом із тим, в дисертації В. І. Лутчина (Лутчин, 2021: 5) стверджується поділ кримінальних правопорушень на злочини і проступки: «арт. 7 § 3 КК Республіки Польща визначено, які діяння є кримінальними проступками з метою їхнього відмежування від адміністративних правопорушень (*wykruszeń*); кримінальним проступком (*występkiem*) є кримінально протиправне діяння, що карається штрафом понад 30 денних ставок або більше 5 тис. злотих, обмеженням волі понад 1 місяць або позбавленням волі понад 1 місяць» [с. 128]. В іншому дослідженні термін “*występkiem*” перекладається як нетяжкий злочин (Ліпіна, 2019: 158). У будь-якому випадку КПК Польщі (*Kodeks Postępowania Karnego*, 1997) не виділяє особливості щодо провадження різновидів злочинів/проступків. Проте, є спеціальні процедури (*DZIAŁ X. Postępowania szczególne*). Статті 468–484 містили правила щодо здійснення спрощеного кримінального провадження, але були виключені з Кодексу. Серед спеціальних процедур залишається наказне провадження (ст.ст. 500–507) і прискорене провадження (*Rozdział 54a*) – на заміну спрощеного. Наказне провадження відбувається у справах про злочини, за які може бути призначено покарання у виді штрафу або обмеження волі (фактично, це нетяжкі злочини або проступки), якщо у підготовчому засіданні прийнято рішення про судовий розгляд без судового засідання. Суд приймає рішення, якщо щодо вини обвинуваченого на підставі зібраних доказів немає сумніву і суд розглядає справу за відсутності сторін. У разі заперечення потерпілого судовий розгляд здійснюється в загальному порядку.

Прискорене провадження може відбуватися при затриманні особи на місці вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення – протягом 48 годин особа доставляється/запрошується до суду. Неявка прокурора у прискореному провадженні не перешкоджає судовому розгляду. У такому випадку обвинувачення оголошує секретар судового засідання. Обвинувальний акт може бути у формі клопотання поліції. При забезпеченні участі підозрюваного у провадженні шляхом відеоконференції, поліція вручає йому запит про розгляд справи (ст. 517b § 2a, ст. 517e § 1a). Він може подавати клопотання та заяви, а також здійснювати процесуальні дії виключно в усній формі із внесенням до протоколу. Процесуальні документи, яких не можна було передати до суду, можуть бути зачитані під час слухання (ст. 517ea § 1 і § 2). Таким же чином може бути забезпечена участь у провадженні захисника і перекладача (ст. 517b § 2c-2d). У прискореному провадженні клопотання про обґрунтування вироку може бути подане в усній формі із внесенням до протоколу або подане у письмовій формі протягом 3 днів із дати оголошення вироку; строк для подачі апеляції становить 7 днів (ст. 517h § 1 і § 3). Існує і можливість здійснення провадження у звичайному порядку: на розсуд суду, за клопотанням сторони.

У кримінальному праві Чеської Республіки (далі – Чехія) існує поділ на злочини і проступки (*přečin*), за які, у свою чергу, передбачено покарання, не пов'язані із позбавленням волі, це: штраф, громадські роботи, домашній арешт. За своєю природою і змістом такі проступки мають адміністративний характер. Вони не розглядаються судом, а справи щодо них вирішуються поліцією або відповідним органом публічного управління. У КПК Чехії має місце диференціація лише досудового провадження: вирізняється скорочене досудове провадження, яке здійснюється у злочинах, за якими районний суд може проводити розгляд у першій інстанції і за якими законом передбачено покарання у виді позбавлення волі, верхня межа якого не перевищує п'яти років, якщо: підозрюваний затриманий на місці злочину або відразу після нього; під час розгляду кримінальної справи або іншої ініціативи по кримінальному переслідуванню були встановлені факти, які іншим чином виправдовують початок кримінального переслідування. Строк скороченого розслідування складає 2 тижні з дня, коли орган поліції повідомив підозрюваного про притягнення його як підозрюваного і про те, в якому злочині він підозрюється. Строк може бути продовжено максимально до 30 днів. Прокурор вправі під час скороченого розслідування укласти з підозрюваним угоду про винуватість і покарання та подати до суду клопотання про затвердження такої угоди (*Zákon o trestním řízení soudním*, 1961). Судовий розгляд відбувається за загальними правилами (розділ III). Проте, допускається провадження за відсутності обвинуваченого, за наявності певних умов, зокрема, належного вручення йому обвинувального акта і виклику до суду, не перебування особи під вартою, отримання від нього показань, що мають відповідну фіксацію (ст. 202).

Таким чином, у розглянутих східноєвропейських країнах законодавець йде шляхом скорочення і спрощення, пришвидшення провадження як досудового, так і судового. Проте, проступок не виступає основною умовою диференціації кримінального провадження. Спрощення залежить від міри покарання, очевидності діяння, можливості за відсутності обвинуваченого/підсудного в суді розв'язати суспільно-правовий конфлікт.

Країни Балтії, хоча і належать до європейського права, мають відмінні властивості в урегулюванні досліджуваних питань. Ці країни першими на пострадянському просторі ввели у своє кримінальне законодавство проступок. Законодавці балтійських країн застосували однакове родове поняття «злочинне діяння» (в Естонії – «винне діяння») для понять «злочин» і «проступок» і дали формальне визначення проступку – як злочинного діяння, за вчинення якого КК (в Пенітенціарному кодексі Естонії – «або іншим законом») передбачене певне покарання: нетривале позбавлення волі (від 15 до 90 днів) або більш м'який вид покарання (ст. 7 КК Латвії); арешт чи покарання, не пов'язане з позбавленням волі (ст. 12 КК Литви); штраф, арешт чи позбавлення права керування транспортним засобом (ст. 3 ПК Естонії) (Хавронюк, 2007).

За вчинення кримінального проступку в Естонії передбачено покарання у виді штрафу або арешту. Глава 9 КПК (Уголовно-процесуальний кодекс Республики Эстония, 2003) має назву «Спрошені провадження», які включають: (1) скорочене провадження (за клопотанням обвинуваченого і прокурора, без виклику свідків, спеціалістів, експерта) – відбувається у судовому розгляді, застосовується до будь-яких кримінальних правопорушень (окрім тих, за які передбачено довічне позбавлення волі), вирізняється скороченим порядком дослідження доказів; (2) провадження за угодою сторін; (3) наказне провадження (застосовується лише при вчиненні злочину другого ступеню, при покаранні у виді штрафу); (4) прискорене провадження (щодо злочинів другого ступеню, при неоспорюваних доказах, зрозумілості обставин предмета доказування, протягом 48 годин з допиту особи як підозрюваного). При цьому, законодавець не виокремлює особливості провадження щодо кримінальних проступків. Проте, деякі з них вбачаються з окремих норм (ч. 2 ст. 14, ч. 2 ст. 183, ч. 1 ст. 274). Таким чином, естонським законодавцем використано широкий підхід у розумінні спрощення судового провадження, хоча і не виділено провадження щодо проступків. Більшість проступків в Естонії не є кримінально караними: повітові суди розглядають лише одну категорію проступків – щодо розпалювання ворожнечі.

За ст. 464 Кримінально-процесуального закону Латвії (Уголовно-процесуальний закон Латвии, 2005) має місце лише одна особливість судового провадження щодо кримінальних проступків – якщо за кримінальний проступок може бути призначено покарання у виді штрафу або примусових робіт, за клопотанням обвинуваченого судовий розгляд може відбуватися без його участі, за обов'язковою участю захисника. Особливості досудового кримінального провадження регламентовані при застосуванні прокурором припису про покарання у гл. 35 КПК. Проте, такі особливості пов'язані із визнанням обвинуваченим своєї вини, відшкодуванням ним шкоди, згодою на закриття провадження прокурором і не лише у справах щодо кримінальних проступків, а й нетяжких злочинів. Судове провадження у випадках, визначених цими приписами, відсутнє взагалі (рішення приймається прокурором).

На відміну від Латвії, КПК Литви (Уголовно-процесуальний кодекс Литовской Республики, 2002) не виокремлює особливостей провадження щодо кримінальних проступків (хоча має місце поділ кримінальних правопорушень на проступки і злочини). Разом із тим, може застосуватися спрощена судова процедура щодо кримінальних правопорушень, за які передбачено покарання у виді штрафу або декілька альтернативних покарань, одне з яких штраф (ст. 418). Таке спрощення проявляється у наступному: «а) прокурор звертається до суду з приводу видачі розпорядження про завершення справи без передачі до суду (яке містить пропозицію щодо міри покарання обвинуваченому), за умови якщо обвинувачений не заперечує проти цього, а також відшкодував завдану шкоду або ж висловив намір зробити це (ч. ч. 1, 3 ст. 418); б) після одержання звернення прокурора суддя може або відхилити його (якщо обставини справи недостатньо з'ясовані та потребують судового розгляду), або ж видати розпорядження, яке містить, у тому числі, вказівки на правову кваліфікацію скоєного та обрану особі міру покарання (ст.ст. 420, 423); в) обвинувачений може оскаржити видане розпорядження до суду, який його видав, або ж погодитись із ним (ст. 422); г) у першому випадку відбувається «повноцінний» судовий розгляд справи (при цьому суд вже не зв'язаний мірою покарання, визначеною в судовому розпорядженні), а в другому – судове розпорядження набуває законної сили (і не підлягає подальшому оскарженню) (ст.ст. 422, 425)» (Задоя, 2015: 35).

Отже, для країн Балтії характерна протокольна і переважно позасудова форма вирішення суспільно-правового конфлікту, зумовленого вчиненням проступку. До спрощених процедур віднесено: закриття провадження з міркувань доцільності, письмове попереджувальне провадження, скорочене провадження, прищвидшене провадження.

Висновки. Таким чином, у європейських країнах, законодавство ЄС у яких є частиною національного законодавства, виконуються Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо спрощення кримінального судочинства» (Рекомендація R (87)18 1987), в яких йдеться про доцільність спрощення процедур в кримінальному провадженні, зокрема, й загальних судових процедур – для незначних кримінальних правопорушень. Залежно від особливостей національної правової системи, європейські країни, в основному, розвинули вказані Рекомендації відповідними умовами застосування спрощення судового провадження та процедурами його здійснення, зокрема: погодженням окремих дій/рішень з прокурором, залежністю від міри покарання (не від виду кримінального правопорушення), обов'язковим підтвердженням вини обвинуваченим, виокремленням заочного розгляду, обов'язковою участю захисника тощо. У законодавстві деяких країн спрощені процедури пов'язані із наказом/розпорядженням прокурора, а також із відсутністю судового провадження взагалі. Отже, категорія «спрощення» не має законодавчої однаковості щодо її змісту та безумовного розповсюдження на провадження щодо кримінальних проступків.

Окрім того, для більшості європейських держав невідома згода обвинуваченого (підозрюваного, підсудного) на розгляд справи у спрощеному провадженні, як і згода потерпілого. При цьому, їм надається право на оскарження прийнятого у спрощеному порядку рішення (за деякими умовами). Також слід відмітити характерне для суду дискреційне повноваження щодо погодження із клопотанням прокурора (публічного обвинувача) про розгляд провадження у спрощеному порядку. Суд у таких випадках в змозі оцінити матеріали кримінального провадження на предмет відповідності дій обвинуваченого кримінально-правовій кваліфікації та доцільності проведення судового розгляду у загальному порядку. Це, у свою чергу, усуває ризики зловживання стороною обвинувачення процедурою спрощеного судового провадження.

Порівняння досвіду зарубіжних країн й вітчизняного законодавця щодо правового урегулювання двох напрямів – інституту кримінальних проступків та кримінального провадження щодо них і диференціації

в кримінальному процесі у бік спрощення – показує наявність спільної мети – оптимізації кримінального провадження завдяки застосуванню спрощених (у широкому розумінні) форм його здійснення, при дотриманні прав і свобод учасників процесу, на підставі реалізації приписів Рекомендацій ЄС у цій сфері. Модель кримінального провадження щодо кримінальних проступків, закріплена в КПК України, концептуально відповідає зазначеній меті. Разом із тим, видається доцільним у подальшому розвитку спрощення провадження відносно кримінальних проступків відходити від постулату «явка обвинуваченого в суд – це його обов’язок». На нашу думку, необхідно перейняти європейську концепцію: явка обвинуваченого в суд – це його право (у справах про нетяжкі діяння). І акцент необхідно робити на належному інформуванні обвинуваченого та потерпілого (прокурора і захисника) про суть обвинувачення, передання матеріалів справи про проступки до суду, призначений судовий розгляд, зокрема й за допомогою порталу «Дія». Якщо учасники процесу належно повідомлені і не з’являються до суду, вважається, що вони погоджуються із розглядом справи *in absentia* (тим самим скорочується процедура за рахунок непотреби подання відповідних клопотань). Також, логічним є розвиток правила – при необхідності виклику в суд прокурора (на думку судді, наприклад, якщо суддя не погоджується із запропонованою в обвинувальному акті мірою покарання) віддзеркаленням є участь захисника у такому розгляді проступку (без виклику обвинуваченого).

Список використаних джерел:

1. Аулін О. Інститут кримінальних проступків в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 9 (194). С. 26–28. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumk/2020/9.pdf>
2. Великодний Д. В. Спрощені форми кримінального провадження: огляд досвіду Франції та України. *Митна справа*. 2014. № 2 (92), частина 2, книга 1. С. 120–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_2%282.1%29_23
3. Власова Г. П. Межі провадження щодо кримінальних проступків за прикладом зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 24–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_1_9
4. Задоя К. П. Спрощене провадження щодо кримінальних проступків за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 та законодавством європейських держав. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 29–39. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2015_Zadoya.pdf
5. Іванюк В., Пустовий О. Інститут кримінальних проступків у законодавстві України та зарубіжних держав. *Актуальні проблеми правознавства*. 3 (27)/2021. С. 135–140. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1271-2573-1-SM.pdf> DOI: 10.35774/app2021.03.135
6. Ліпіна В. В. Кримінальний проступок у контексті реформування кримінального законодавства. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (67). С. 157–160. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-32>
7. Лутчин В. І. Класифікація кримінальних правопорушень за кримінальним правом України та Республіки Польща: порівняльна характеристика : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2021. 208 с. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4313/1/lutchyn_d.pdf
8. Наказателно-процесуален кодекс Република България. URL: <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135512224> (дата звернення: 23.07.2022).
9. Рекомендация R (87)18 Комитета министров Совета Европы государствам-членам «Относительно упрощения уголовного правосудия». 17 сентября 1987 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_339#Text
10. Трефилов А. А. Новый Уголовно-процессуальный кодекс Швейцарии : комментарий и перевод. Москва, 2011. 224 с.
11. Уголовно-процессуальный закон Латвии : Закон от 20.04.2005. URL: http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html (дата звернення: 08.08.2022).
12. Уголовно-процессуальный кодекс Литовской Республики : Закон от 14.03.2002. URL: <https://wipolex.wipo.int/legislation/details/8195> (дата звернення: 08.08.2022).
13. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Эстонии : Закон от 12.02.2003. Издатель: Рийгикогу. URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/> (дата звернення: 08.08.2022).
14. Федотова Г. В. Особливості правового врегулювання інституту кримінального проступку в законодавстві Литовської Республіки та Республіки Польща. *Право і суспільство*. 2016. № 2. Частина 2. С. 152–156. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/Pis_2016_2\(2\)_29.pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/Pis_2016_2(2)_29.pdf)
15. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2007. 557 с.
16. Черней В. В., Чернявський С. С. Запровадження інституту кримінальних проступків у контексті реформування системи досудового розслідування в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3 (112). С. 7–14. DOI: <https://doi.org/10.33270/01191123.7>
17. Code de procédure pénale. *République française*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/> (дата звернення: 27.07.2022).
18. German Code of Criminal Procedure. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (дата звернення: 27.07.2022).
19. Kodeks Postępowania Karnego. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970890555> (дата звернення: 27.07.2022).
20. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29.11.1961. Zákon č. 141/1961 Sb. Ve znění. URL: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1961141> (дата звернення: 06.08.2022).

References:

1. Aulin, O. (2020). Instytut kryminalnykh prostupkiv v Ukraini [An institute of criminal misconducts is in Ukraine]. *Hromadska dumka pro pravotvorennia*. № 9 (194). 26–28. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumk/2020/9.pdf> [in Ukrainian]
2. Velykodny, D. V. (2014). Sproshcheni formy kryminalnogo provadzhennia: ohliad dosvidu Frantsii ta Ukrainy [Simplified forms of criminal realization: review of experience of France and Ukraine]. *Mytna sprava*. № 2 (92), chastyna 2, knyha 1. 120–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_2%282.1%29_23 [in Ukrainian]
3. Vlasova, H. P. (2015). Mezhi provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv za prykladom zarubizhnykh krain [Limits of realization are in relation to criminal misconducts for example of foreign countries]. *Pivdennoukrainskyi pravnychyi chasopys*. № 1. 24–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_1_9 [in Ukrainian]
4. Zadoia, K. P. (2015). Sproshchene provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv za Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy 2012 ta zakonodavstvom yevropeiskykh derzhav [Simplified realization in relation to criminal misconducts after the Criminal code of practice of Ukraine 2012 and by the legislation of the European states]. *Visnyk kryminalnogo sudochynstva*. № 1. 29–39. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2015_Zadoya.pdf [in Ukrainian]
5. Ivaniuk, V., Pustovyi, O. (2021). Instytut kryminalnykh prostupkiv u zakonodavstvi Ukrainy ta zarubizhnykh derzhav [An institute of criminal misconducts is in the legislation of Ukraine and foreign states]. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 3 (27). 135–140. URL: <file:///C:/Users/911/Downloads/1271-2573-1-SM.pdf>, DOI: 10.35774/app2021.03.135 [in Ukrainian]
6. Lipina, V. V. (2019). Kryminalnyi prostupok u konteksti reformuvannia kryminalnogo zakonodavstva [Criminal misconduct is in the context of reformation of criminal legislation]. *Molodyi vchenyi*. № 3 (67). 157–160. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-3-67-32> [in Ukrainian]
7. Lutchny, V. I. (2021). Klasyfikatsiia kryminalnykh pravoporushen za kryminalnym pravom Ukrainy ta Respubliky Polshcha: porivnialna kharakterystyka [Classification of criminal offences on a criminal right for Ukraine and Republic Poland: comparative description]. *Abstract of candidate's thesis*. Lviv. URL: http://dSPACE.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4313/1/lutchny_d.pdf [in Ukrainian]
8. Nakazatelno-protsesualen kodeks Republika Bŭlhariia (2005). [An imperative code of practice of Republic is Bulgaria]. URL: <http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135512224> [in Bulgarian]
9. Rekomendacija R. (87)18 (1987). Komiteta ministrov Soveta Evropy gosudarstvam-chlenam "Otnositel'no uproshhenija ugolovnogo pravosudija". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_339#Text [in Russian]
10. Trefilov, A. A. (2011). Novyj Ugolovno-processual'nyj kodeks Shvejcarii : kommentarij i perevod [New Criminal Code of Practice of Switzerland : comment and translation]. Moskva. 224 s. [in Russian]
11. Ugolovno-processual'nyj zakon Latvii : Zakon ot 20.04.2005. URL: http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html [in Russian]
12. Ugolovno-processual'nyj kodeks Litovskoj Respubliki : Zakon ot 14.03.2002. URL: <https://wipo.lex.wipo.int/legislation/details/8195> [in Russian]
13. Ugolovno-processual'nyj kodeks Respubliki Jestonii : Zakon ot 12.02.2003. Izdatel': Rijgikogu. URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/> [in Russian]
14. Fedotova, H. V. (2016). Osoblyvosti pravovoho vrehuliuvannia instytutu kryminalnogo prostupku v zakonodavstvi Lytovskoi Respubliky ta respubliky Polshcha [Features of legal settlement of institute of criminal misconduct in the legislation of Lithuanian Republic and Republic Poland]. *Pravo i suspilstvo*. № 2. Chastyna 2. 152–156. URL: [file:///C:/Users/911/Downloads/Pis_2016_2\(2\)_29.pdf](file:///C:/Users/911/Downloads/Pis_2016_2(2)_29.pdf) [in Ukrainian]
15. Khavroniuk, M. I. (2007). Kryminalne zakonodavstvo Ukrainy ta inshykh derzhav kontynentalnoi Yevropy: porivnialnyi analiz, problemy harmonizatsii [Criminal legislation of Ukraine and other states of continental Europe: comparative analysis, problems of harmonization]. *Abstract of Doctor's thesis*. Kyiv. 557 s. [in Ukrainian]
16. Cherniei, V. V., Cherniavskiy, S. S. (2019). Zaprovadzhennia instytutu kryminalnykh prostupkiv u konteksti reformuvannia systemy dosudovoho rozsliduvannia v Ukraini [Introduction of institute of criminal misconducts is in the context of reformation of the system of pre-trial investigation in Ukraine]. *Naukovi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 3 (112). 7–14. DOI: <https://doi.org/10.33270/01191123.7> [in Ukrainian]
17. Code de procédure pénale. *République française*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/> [in French]
18. German Code of Criminal Procedure. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html [in German]
19. Kodeks Postepowania Karnego. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970890555> [in Polish]
20. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29.11.1961. Zákon č. 141/1961 Sb. Ve znění. URL: <http://www.zakony.cz/zakon-SB1961141> [in Czech]